

Рецензии

НАУЧЕН ТРУД СЪС ЗНАЧИМИ ПРИНОСИ В ТЕОРИЯТА И ПРАКТИКАТА НА ЕВРОПЕЙСКАТА ИНТЕГРАЦИЯ

д-р *Николай Попов*

Европейските интеграционни процеси още от своето начало привличат вниманието на редица изследователи от различни области на науката. Обнадеждаващ е фактът, че напоследък във връзка с членството на България в Европейския съюз към тази проблематика насочват своето внимание и български автори. На вниманието на специалисти, международници и широк кръг читатели се предлага монографията на доц. д-р Габриела Белова “Европейска интеграция”¹ – задълбочено изследване на основните процеси и теории, свързани с развитието на европейската идея и европейската интеграция. Оригиналността и убедителността на направения анализ са резултат от синтеза на научните разсъждения на авторката и конкретния документален материал, който се използва.

След проследяване на историческото развитие на идеята за обединена Европа, в първа глава на труда се разкриват предпоставките и **условията, при които започва осъществяването на европейската интеграция**, и се определят основните принципи и етапи на нейното проявление. Съвсем основателно авторката поставя въпроса “Защо точно интеграция?”, като подчертава предимствата на интеграцията пред метода на класическото междуправителствено сътрудничество.

Теориите, които обясняват същността на европейската интеграция, според авторката “никога не са били концептуална основа за политическите решения” /с. 28/, защото, както е посочено по-нататък в изложението, т. нар. “бащи-основатели на европейската интеграция не са били ръководени от абстрактни теоретични модели, а от прагматични национални интереси и от постигането на европейското единство”. Чрез изясняването на същността на федерализма, функционализма, неофункционализма, интерговернментализма и либералния интерговернментализъм и съпоставянето им, Г. Белова разкрива

¹ Белова – Ганева, Г., “Европейска интеграция”, изд. “Сиела”, С., 2008.

убедително различното тълкуване на някои изследователи, предопределено от логиката и методологията на тяхната наука.

Специално внимание в труда е отделено на някои от по-новите теории за европейската интеграция, в основата на които стоят дискусиите относно интеграционните процеси, предопределени от използването на двата подхода – наднационалния и междуправителствения. Първият, както изтъква авторката, “обхваща всички, които споделят, че крайната цел – finalite – на европейските интеграционни процеси е създаването на голяма европейска държава”, а вторият е “по-традиционен по отношение на крайната цел на европейската интеграция – тя е сътрудничеството между държавите, което представлява същата структура, каквато е в зората на обединителните процеси” /с. 33/. Основателно се отбелязва, че възгледите и в двата подхода се различават относно обхвата и интензивността на сътрудничеството, но са единодушни по отношение на националните държави, които запазват водещата си роля в бъдещото развитие на Европейския съюз. За разлика от посочените подходи, онези изследователи, които предлагат поствестфалския модел за бъдещето на Европа, нямат ясна и конкретна визия относно крайната цел на европейските интеграционни процеси, поради което се застъпват различни концепции, някои от които са неприемливи.

В първа глава на своя труд Г. Белова не отминава и друг важен за бъдещето на Европейския съюз въпрос, а именно дискусиите, свързани с неговата същност и специфика от създаването на Европейските общности до сега /с. 36-42/. Особено внимание е обърнато на правните аспекти на интеграционните процеси.

Във втора глава на монографията се прави научно обоснован и убедителен анализ на **задълбочаването на интеграционните процеси в Европа**. И тук авторката се позовава на конкретни документални материали, които правят разсъжденията ѝ безспорни. Специално внимание е отделено на проблема за суверенитета и “Люксембургския компромис”, както и на Единния европейски акт. Не може да не се съгласим с твърдението на авторката, че Договорът от Маастрихт е едно от най-значителните събития в историята на европейското обединение след Римските договори, с което се извършва задълбочаване на европейския интеграционен процес и което представлява ново предизвикателство за суверенитета на държавите членки на Европейския съюз. Авторката на настоящата монография е един от първите професионално подготвени специалисти в тази област, като дисертационният ѝ труд “Процесът на европейска интеграция и националният суверенитет” е първият, посветен на европейската проблематика, защитен пред Съвета по правни науки при ВАК.

Анализът, който Г. Белова прави на Договора за Европейски съюз, показва, че той надхвърля чисто икономическите цели и изразява своето политическо призвание. Това се потвърждава при разглеждането на неговата архитектура и правосубектност /с. 47-51/. Провъзгласеният принцип на субсидиарност от Маастрихтския договор конкретизира механизма за разпределяне на компетенциите между европейското и националното равнище. На неговата същност в монографията се отделя специално внимание поради изключителното му значение в развитието на европейската интеграция. Разбира се, не са отминати и проблемите, свързани с ратификацията на договора /с. 59-64/. Договорът от Амстердам също намира заслужено място в труда, защото той е подчинен преди всичко на принципа на консолидирането, отколкото на разширяването на общностните правомощия. За разлика от него Договорът от Ница отбелязва нов етап в подготовката на разширяването на Европейския съюз.

Трета глава от монографията на Г. Белова е посветена на **дебата за нова Европа**. По-конкретно са анализирани Декларацията от Лаекен, необходимостта от учредяването на Европейския конвент, неговият състав, след което е разгледан и Договорът за създаване на конституция за Европа /с. 71-84/. Отделено е внимание и на последния подписан, но все още не влязъл в сила текст – Договора от Лисабон. Неговите разпоредби са разгледани в сравнителен план с измененията, превидени от Конституцията за Европа.

Следвайки логиката на интеграционните процеси, в изложението е отделено място и на процеса на **разширяване на Европейския съюз**, съпроводено с преодоляването на немалко трудности. Първото разширяване е твърде продължително поради нежеланието на Великобритания и скандинавските страни да участват в наднационални структури и респективно в Европейските общности. Другите затруднения произтичат от наложеното вето от Франция върху молбата за членство на Обединеното кралство, което продължава през целия мандат на генерал Дьо Гол. След неговата оставка обаче през 1969 година в Хага се взема решение за започване на преговори с Обединеното кралство, Дания и Ирландия. На 22 януари 1972 г. е подписан договор за присъединяването им, който влиза в сила от 1 януари 1973 г. В същата глава са проследени второто и третото разширяване, като акцентът в анализа е поставен върху новите моменти при т. нар. източно разширяване. Особено внимание е обърнато и на присъединяването на Република България и Румъния към Европейския съюз от 1 януари 2007 година.

Определено достойнство на работата е разглеждането в отделна глава на **основните институции на Европейския съюз**, техният състав

и функции, както и предвижданите изменения в общата институционална рамка на обединението. Разкрита е същността и спецификата на институциите, спомагащи за утвърждаване на наднационалното начало /Европейската комисия, Европейския парламент, Съда на Европейските общности/, както и на институциите и органите, чрез които се утвърждава подходът на междуправителственото сътрудничество /Европейския съвет, Съвета на Европейския съюз/. В изложението е отделено място и на институции, съставени на експертен принцип /Сметна палата, Европейска централна банка/, а също така и на органи с консултативен характер /Икономически и социален комитет, Комитет на регионите, Европейски омбудсман/.

Съвсем основателно в шеста глава на труда се застъпва и **идеята за диференцираната интеграция**, която според авторката представлява процес, при който държави, желаещи да задълбочат интеграционните процеси помежду си, могат да направят това с помощта на засиленото сътрудничество, при условие, че интересите на Съюза като цяло и на неучастващите държави членки са защитени. Въпросът за диференцираната интеграция възниква поради разнообразието, присъщо на европейската история и култура, и според авторката успехът на интеграционните процеси в Европа до голяма степен се дължи на крехкия баланс между обективно съществуващите различия и желанието за единство.

Европейското политическо сътрудничество, развитието на общата външна политика и сигурност в съответствие с договорите от Маастрихт, Амстердам и Ница, постепенното формиране на Европейската политика за сигурност и отбрана се разглеждат в монографията като важен елемент от съвременните интеграционни процеси.

В структурата на рецензията труд в отделна глава се разглеждат и други европейски международни организации – Хелзинският процес и ОССЕ, Съветът на Европа, Организацията за Черноморско икономическо сътрудничество, Централноевропейската инициатива, ЦЕФТА, Северният съвет на министрите, Съветът на балтийските държави, както и някои организации, прекратили своята дейност – Организацията на Варшавския договор и Съвета за икономическа взаимопомощ /СИВ/. Представянето им дава възможност на авторката да направи обоснован сравнителен анализ между различните типове организации, възникнали в западната и в източната част на европейския континент, и да обясни прекратяването на дейността на ОВД и СИВ с тяхната “огледална” същност.

В монографията са представени приложения, свързани с местонахождението на някои институции, органи и агенции на

Европейския съюз, както и кратки биографични справки на някои от по-известните дейци на европейската интеграция.

Според мен, сред най-важните **достойнства** на монографията на Г. Белова са:

- високото научно равнище, на което се разглеждат поставените в труда проблеми;

- личната заслуга на авторката за изясняване на същността, спецификата и основните аспекти на европейската интеграция;

- ясната и логична структура на труда, която разкрива актуални и значими проблеми, свързани с европейската интеграция;

- обширната библиографска справка, включваща литературни източници на български, английски и руски език.

В заключение бих искал да подчертая, че **рецензираната монография има изключително актуално значение в съвременната наука**, чийто предмет са проблемите на Европейския съюз. Най-важните от тях си остават онези, които са свързани с интеграцията като жизнено важен процес за бъдещото развитие на европейските страни.